

28 mars 2025

Lunch och föreläsning med Bertil Vallien och Veine Franzén

PM & Vänner

Sammanlagt 80 personer närvarade vid evenemanget på proffsiga PM & Vänner. Efter en mycket välsmakande fisklunch var det dags för Bertil Vallien och Veine Franzén att berätta minnen från ett halvt sekel tillsammans på Åfors glasbruk.

När Bertil anställdes på Åfors glasbruk hade han examen från Konstfack, praktiserat hos Erik Höglund i Boda och även arbetat med keramik i USA. Åter i Sverige måste han försörja sig och 1963 började han sin långa bana på Åfors. Veine glömmer aldrig hur Bertil anlände från Stockholm på sin motorcykel!

Konstnären från storstaden upplevde lilla Åfors som en fantastisk men samtidigt mycket främmande miljö. Tydligt minns han "mystiken" i hyttan med mörkret och glasblåsarna i skenet från de vedeldade ugnarna – för att inte tala om luffarna som höll till i utrymmet under hyttan.

För Veine däremot var glasbruket en välkänd värld. Både hans farfar, far och farbröder var glasblåsare och själv hade han anställts på bruket i tidiga tonåren. Hela produktionen var välbekant liksom arbetet på kontoret. Efter en tid i hyttan hade Veine gått handelsskola i Kalmar och därefter fått skriva fakturor. "Inga kafferaster där inte" utan alltid arbetet främst! När Bertil anställdes på Åfors hade han avancerat till lagerchef.

Dåvarande ägaren av glasbruket – Eric Åfors – var en ledare av den "gamla stammen". Han hade en mycket bestämd uppfattning om hur glasbruket skulle drivas och om vilket glas som skulle tillverkas. Helst skulle Bertil rita slipat glas men samtidigt var tiden mogen för förändring. För att leda utvecklingen av nyheter hade den unge chefen Erik Rosén anställts. "Han var fantastisk och mycket delaktig i förnyelsen", enligt Bertil. För övrigt var det Erik Rosén som senare skulle övertala Ulrica Hydman-Vallien att även hon börja rita glas på Åfors.

Bertil fick en rad skickliga hantverkare till sitt förfogande, och tillsammans med dem skulle nya glas skapas. Han gjorde vad som förväntades av Eric Åfors men gavs även stor frihet till egna experiment. Till dessa hörde sandgjutning som senare skulle resultera även i världsberömda båtskulpturer. Bertil berättar hur han redan tidigt strävade efter att göra glas med konstnärligt uttryck.

Samtidigt betonar Bertil att han inte är enbart konstnär utan att han alltid även har arbetat som kommersiell formgivare. Hans populära servis "Chateau" från 1981 höll i gång produktionen under hela tio år på Johansfors (Kosta Boda)! Eftersom importen av billigt, maskingjort glas utgjorde att allt större hot blev utmaningen att rita glas som inte kunde kopieras maskinellt. Just den optikblåsta serien "Chateau" är ett utmärkt exempel på en modell, som bara kunde framställas hantverksmässigt.

Åfors skulle fungera som en produktionsenhet åt Kosta Boda, men vissa av Bertils och Ulricas serier passade inte in i dess sortiment. Dit hörde de speciella "Ateljé"-glasen, som var limiterade och som hamnade "utanför systemet" och bara såldes i Åfors, förklarar Veine, som då ansvarade för detta speciella sortiment.

På 1980-talet blev Åfors ett lönsamt glasbruk! Kunderna strömmade dit och till utställningarna i "Fina stugan", där Bertil och Ulrica hade varsin avdelning. Veine minns med ett leende hur en japan, som skulle köpa en båtskulptur, dök upp i Åfors med 1 000 hundralappar i handpenning. Konstglas hade blivit investeringsobjekt!

En viktig kategori som ingick – och fortfarande ingår – i Kosta Bodas ordinarie sortiment var "Artist Collection", vilken Bertil introducerade på 1970-talet. Denna kategori består av manuellt framställt konstglas i obegränsad upplaga och bygger på glasarbetarnas individuella skicklighet.

Produktionen på Åfors upphörde den 7 september 2012 och Bertil liksom flera av hantverkarna flyttade över till Kosta. Där är han ännu verksam och skiljer fortfarande på sina olika roller: när han är konstnär bär han röd basker och när han är formgivare har han svart basker!

Veine gick i pension 2005 efter mer än 50 år i glasets tjänst. Under sina år på Åfors medverkade han i hög grad till att skapa en historisk samling över brukets produktion. Tillsammans med Bertil och Ulrica valde han systematiskt ut representativa produkter, som numera finns bevarade för framtiden på The Glass Factory i Boda.

Den innehållsrika eftermiddagen avslutades med att Bertil visade bilder och berättade om ett par personer, som inspirerat till ett par av de senaste utställningarna. Mr Moro som lät sig frysas in i ett isblock för att i framtiden åter kanske kunna väckas till liv, och Claude Cahun – en kvinnlig fotograf som vågade komma ut som man redan på 1920-talet.

Efter rungande applåder framfördes ett varmt tack till Bertil och Veine och gåvor och blommor överlämnades.

Text: Gunnel Holmér

Foto: Eva Kraemer Karlsson